

19. Actiones autem perpetuae sunt, in heredes autem non dantur. Quare si servus exercuerit navem et mortuus sit, nec intra annum competet in dominum actio de peculio.¹
20. Pro contractibus nautarum non convenitur exercitor. Secus in delictis. Praevidisse enim debuit dolum negligentiam ac malitiam ipsorum antequam eos adhiberet.²
21. Qui navi magistrum praeposuit tenetur, sicut is qui aliquem officinae vel negotiationi praefecit.³
22. Si praepositus est magister ut locet tantum, non autem exigat neve vectores accipiat nec onera vel ea praescripsit, praefinivitque ut certis locis naviget, secus autem fecerit, non obligat exercitorem.⁴
23. Si plures sint exercitores unusquisque in totum convenietur, ne in plures scindatur qui cum uno contraxit.⁵
24. Unus ex exercitoribus contrahens cum magistro omnes afficit.⁶
25. Si servus communis voluntate dominorum exerceat, unusquisque e dominis in totum convenietur.⁷
26. Eorum qui in navigio moriuntur debetur merces nisi praedictum sit ut detur de deportatis.⁸
27. Nave naufragante reddit exercitor nauula si qua in apparatus cepit tanquam non vexerit.⁹
28. Pro infante in nave nato nautum non datur.¹⁰
29. Si duarum amphorarum navem conduxisti solamque in ea amphoram intulisti, duarum vecturam debes, nisi de singulis illatis pretium te soluturum praedixisti.¹¹
30. Si navis perierit quod caruerit gubernatore tenetur exercitor vectoribus.¹²
31. Cum plures mixtim triticum intulissent, exercitor uni reddidit, et naufragium passus est. Non datur actio reliquis adversus exercitorem. duo enim sunt species locati. aliquando enim idem redditur, ut in iis quae fulloni vel sutori dantur, aliquando non id ipsum sed eadem species, ut si dedero aurum argentumve ad vas conflandum, quod fit artificis [est]: et qui solutum argentum pignori accepit, nihil aliud debet quam quantitatem. et hoc casu igitur confusum triticum exercitoris effectum est liberumque ei fuit universum in unum congerere. solum etenim culpam et dolum praestare debuit tanquam si inter duos contractum esset. Si vero discretum fuit triticum uniuscuiusque, velut in cephinis seu quid simile, non transit dominium in exercitorem, sed unicuique competit repetitio et actio furtiva in duplum.¹
- Si dominus navis vel nautae quid temere proiecerint, navigium obligatur. sed si eo invito magister vel nautae proiecerint, navigium quidem domino redditur, sed ipsi in quadruplum damnantur et onera in fiscum rediguntur.²
- Et qui praest navi officinae vel cauponae tenetur ex delicto operarum tanquam ex proprio quamvis nihil deliquerit.³
- Exercitor non praestat facta vectorum extra navigium.⁴ nec a fluctibus summotus videtur vim pati.⁵
- Qui cum armis aliquem e navi exturbat actione publica de vi tenetur graviterque in eum animadvertitur.⁶
- Idem de iis qui vim inferunt.⁷
- Qui navem nautasve impedit vel per dolum efficit ut detineantur, subiacet poenae nummorum viginti.⁸
- Provinciam obtinenti non licet in ea navim exornare.⁹
- Nec ecclesiastica nec alia quaelibet persona excuset navem maiorem modis duobus millibus ante exportationem specierum cum omni vectura, nullumque habeant effectum rescripta quae navem immunem facerent.¹⁰
- Si a muliere repellatur exercitor, de eo quod cum ea contractum est tenebitur mulier ea actione quae adversum se competit. nam et si praepositum officinae repellat mulier, tenetur tamen actione quae adversum eam competit. huiusmodi enim contractus non aliorum interest sed sua. nam si pro alio fideiubeat mulier non tenetur. haud etenim decet mulieres alienis contractibus obligari.¹¹
- Qui exercitori infert iniuriam publice tenetur et aestimatur ut excedat auri decem libras impunitatem exercitor ipse praestat.¹²
- Qui exercitori aliquid subtrahit publice tenetur in quadruplum.¹³
- Si publicam speciem emerit exercitor in quadruplum punitur.¹⁴

¹ D. eod. § 6. ² D. XIV, 1, 1. § 2. Cf. Syn. N, 1, 4. ³ D. eod. pr. Cf. Syn. N, 1, 5. ⁴ D. eod. § 12.

⁵ D. eod. § 25 et dig. 2. ⁶ D. eod. 5. § 2. ⁷ D. eod. 6. § 1. ⁸ D. XIV, 2, 10 pr. ⁹ D. XIX, 2, 15. § 6. Cfr. Proch. XVII, 8. ¹⁰ D. eod. 19. § 7.

¹¹ D. XIV, 2, 10. § 2. ¹² D. XIX, 2, 13. § 2. Cfr. Proch. XVII, 7 et Attal. XXXII, 2.

¹ D. eod. 31. ² D. XXXIX, 4, 11. § 2.

³ D. XLIV, 7, 5. § 6. ⁴ D. XLVII, 5, 1. § 6.

⁵ Quo locus spectet, non liquet. ⁶ D. XLVIII, 6, 3. § 6. ⁷ D. XLVIII, 7, 1. § 2. ⁸ D. XLVIII, 12, 2. § 1. 2. ⁹ D. XLIX, 15, 46. § 2. ¹⁰ Cod. XI, 4, 2. ¹¹ Cod. IV, 25, 4. ¹² Cod. XI, 2, 1. ¹³ Cod. eod. 3. ¹⁴ Cod. eod. 5 (similiter Cod. IV, 40, 2). Tipu-

citus: *περὶ ναύτων δημόσιον παλοῖνος εἶδος ἵνα δίδωσι τὸ τετραπλάσιον.*

44. In eum qui in proprios usus vertit conchyliarem scapham datur actio in duas libras auri.¹
45. Si quis exercitor sine filiis sive heredibus moriatur, non inferatur res eius in fiscum, sed habeat collegium exercitorum.²

TITULUS SECUNDUS, LIBRI TERTII.

De nave defendenda.³

1. Apparatum navis et scapham peculiariter⁴ defendimus.⁵
2. Sane serva est navis navigandi opportuno tempore.⁶
3. Qui navem terebrat subiacet actioni confessus in simplum, negans in duplum.⁷
4. Si navis tua in meam irruens damnum dederit, si quidem nautae avertere potuerunt, tenentur praedicta actione, quemadmodum si quis manu vel conto laedat. si vero cannabis rumpatur et nihil ex extensis decidit, non subiacet dominus.⁸
5. Si vi ventorum percutiat navis in alterius anchoras funesque amputet⁹, nautae non tenentur, si aliter se ipsos absolvere non potuerunt. idem dicendum de iis, qui in retia incidunt. Sane si contigit negligentia et socordia nautarum, locus est ante dictae actioni pro damno retis, non piscium captorum.¹⁰
6. Si navis navim demergat, gubernator vel qui prorae praesidet vel nautae convenitur ex negligentia, nisi ingens vis ventorum incubuerit.¹¹
7. Si navis alteram demergat adversum se venientem, convenitur qui prorae puppive praest. si vero fluctus vi accidit, non tenetur dominus; si negligentia nautarum eveniat sufficit *ὁ ἀγῆλιος*.¹²
8. Si rudentem solverit quis quo navis ligatur perieritque navis, in duplum condemnatur.¹³
9. Navis est quae mare flumen vel paludem navigat et schedia.¹⁴

¹ Cod. XI, 8, 9. ² Cod. VI, 62, 1. ³ Seu potius vindicanda. Rubrica graeca (ut supra videre est) ait: *περὶ πλοίου ἐδικουμένου*. ⁴ In margine additur: *separatim*. ⁵ D. VI, 1, 3. § 1. ⁶ D. eod. 36. § 1. Cfr. Syn. N, 1, 8. Venturi ergo legit: *Ἀμέλει δοῦλον ἐστὶ τὸ πλ. ἐν ἐπιτηδ.* ⁷ D. IX, 2, 27. § 24. Cfr. Syn. N, 1, 9. ⁸ D. eod. 29. § 2. Cfr. Syn. N, 1, 10. In schol. ad Bas. LX, 5, 2 locus laudatur ut cap. VI. Vide etiam Attal. XXXII, 5. ⁹ In libro scriptum est: ibique infringatur. Haec tamen deleta sunt et pro his positum est: funesque amputet. ¹⁰ D. cit. § 3. Cfr. Syn. N, 1, 10.

¹¹ D. eod. § 4. Cfr. Syn. cit. necnon Attal. XXXII, 6.

¹² D. ibid. et Syn. ibid. *ὁ ἀγῆλιος* est nimirum actio legis Aquiliae; quod Venturi minime assecutus est.

¹³ D. eod. § 5. Cfr. Syn. l. c. necnon Attal. XXXII, 7.

¹⁴ D. XIV, 1, 1. § 6. Vide Attal. XXXII, 8.

Navicula et artemon non sunt partes navis. 10.
clavus autem malum anchorae et vela quodammodo membra navis sunt.¹

Si navim emero cum armamentis scapha non 11.
venit: non enim inter armamenta navis est: eiusdem enim generis est, sed differunt magnitudine. dedecet itaque idem genus et principale esse et apparatus.²

Si ex tuis tabulis navem compegi, tibi³ cedit 12.
navis. nec enim ad priorem materiam redigitur.⁴

Si is cui onus incumbit non solvit, egoque 13.
navim auctoritate propria contra sententiam ipsius regam abene,⁵ fluviisque navem disperdat, periculum ad me attinet. si vero ipse annuit, negligentiam tantum praestabo, non violentiam.⁶

TITULUS TERTIUS, LIBRI IIII.⁷

De naufragio raptu iactu et contributione.

Si navis levandae causa merces iaciantur, om- 1.
nium contributione iactura levatur. domini enim rerum iactarum si locaverunt merces vehendas, habent adversum magistrum locati actionem, et ipse ex conducto ut merces reliquorum retineat ad praestandam damni partem. Si vero non retineat, habet actionem ex locato adversus vectores; fortasse enim merces non habuerunt. Si vero totam navem non locavit sed singula ipsius loca vectoribus, actionem conducti adversus omnes intentabit; communis enim debet⁸ damni quod propter communem salutem proiectum est. Propter detrimentum navis seu iactum armamentorum non fit collatio, nisi ex communi vectorum voluntate vel metu damnum acceptum est; nec enim si instrumentum fabri frangatur, imputatur ei qui rem faciendam locavit.⁹

Omnia qualiacunque, quamvis navi oneri non 2.
sint, et navis ipsa et estimatio¹⁰ ipsorum subiacet contributioni exceptis liberis capitibus et cibariis: contributorum enim hiis¹¹ qui in nave sunt nec habent. competit autem dominis adversum magistrum actio pro rebus iactis. locus autem est contributioni, si navis redimatur a piratis. si vero alicuius merces ablatae sint vel sua quis ab eis redemerit, non est locus contributioni.¹²

¹ D. XXI, 2, 44. ² D. XXXIII, 7, 29. Cfr. Syn. N, 1, 11.

³ mihi? *σόν* legit et A. ⁴ D. XLI, 1, 26 pr. ⁵ regam aut teneam? Videtur Venturi dubitasse utra voce verbum *κατάσχω* reddendum esset. ⁶ D. XIII, 7, 30.

⁷ Antea et rectius libri tertii (h. e. LIII). ⁸ Deest v. esse.

⁹ D. XIV, 2, 1. 2 pr. § 1. Vide Syn. N, 1, 12 atque Attal. XXXII, 9. ¹⁰ sic. ¹¹ sic. ¹² D. eod. 2. § 2. 3. Graece l. 2. § 2 habet Syn. l. 1.

3. In contributione quae iacta sunt aestimantur quanti empta fuerunt, non quanti venire poterant. non enim lucri sed damni habetur ratio. sed ea quae contribuuntur aestimantur quanti vendi possunt.¹
4. Servorum qui tempestate perierunt vel morbo absumpti sunt non fit aestimatio.²
5. Si quis ex vectoribus solvendo non sit, id non pertinet ad exercitorem.³
6. Quod iactum est derelictum non est, sed domini manet.⁴
7. Si navis levandae causa iactis sarcinis meis alia navis naufragetur nonnullique per urinatos precio sua recuperarint, ipsi mihi contributionem facient, non utique ego ipsis si contingat me per urinatos aliquid recuperare.⁵
8. Si merces salvae deteriores factae sint propter iactum, fortasse enim propterea quod nudatae sint aspergine maduerunt, si quidem contributio ab ipsis fieri deberet numerum decem, et damnum sit numerum quinque, quinque tantum contribuuntur. sed si contributio sit decem, damnum autem viginti, non contribuunt, sed contribuitur⁶ ipsis decem, quae secundum convenientem contributionem relevent damnum.⁷
9. Amissa nave qui ex naufragio sua servarunt non conferunt. nam tunc confertur, cum iactus fit ut caetera salva sint salva nave.⁸
10. Si armamenta vi fluctus perierint exercitorque alia emerit atque ita navigans merces servarit, non debetur a dominis mercium contributio.⁹
11. Pereunte nave quodcumque quis ex rebus propriis servavit habeto, quemadmodum ex incendio.¹⁰
12. Quod levandae navis causa proiectum est non est derelictum. requirit enim illud dominus et si invenerit capit. simile autem videtur illi, qui in via proicit onus ut cum aliis revertatur accipiatque.¹¹

¹ D. eod. 2. § 4. Vide Syn. N, 1, 13. ² D. eod. 2. § 5.

³ D. eod. 2. § 6. ⁴ D. eod. 2. § 8. ⁵ D. eod. 4. § 1.

⁶ sic. ⁷ D. eod. 4. § 2. In Bieneriano (nunc lipsiensi) codice Epanagoges in calce ita legitur: Ἐὰν τὰ σωθέντα φορτία χείρονα γίνονται κατὰ πρόφασιν τῆς ἀποβολῆς, τυχὸν γὰρ ἐκφυνωθέντα ἐβράχησαν, εἰ μὲν τῆς ἐξ αὐτῶν ὀφειλομένης γενέσθαι συνεισφορᾶς οὐσῆς νομισμάτων ἢ ἡ ζημία γένηται εἴ νομισμάτων, τὰ εἰ μόνον συνεισάγουσι· εἰ δὲ, τῆς συνεισφορᾶς οὐσῆς ἢ νομισμάτων, ἡ ζημία γένηται π', οὐ συνίσταται (?), ἀλλὰ καὶ συνεισάγεται αὐτοῖς τὰ εἰ τὰ μετὰ τὴν ἀρμόζουσαν συνεισφορὰν πλεονάζοντα (?) τὴν ζημίαν. supra p. 102. ⁸ D. eod. 5 pr. Cfr. Syn. N, 1, 13. ⁹ D. eod. 6. Vide Syn. N, 1, 15. ¹⁰ D. eod. 7. Vide Syn. N, 1, 16. ¹¹ D. eod. 8.

Si ut tua servares mea proiecisti, non teneris. 13.
si temere proiecisti, est locus actioni. Si per dolum, competit adversum te actio in dolo in duplum.¹

Si alienum armamentum² proiecero in mare 14.
non ut lucrum sed ut damnum inferam domino, teneor actione.³

Si ex iactu alterius propter lucrum substulero 15.
teneor furti.⁴

Quod ex naufragio mihi periit, non statim de- 16.
sinit meum esse. Sane si quis abstulerit, in quadruplum damnatur.⁵

Quod ex naufragio substuli meum non est, nisi 17.
prior dominus pro derelicto habeat.⁶

Res ex nave proiectae non sunt sine domino.⁷ 18.

Naufragio vel iactu amissa longo tempore non 19.
usucapiuntur: nec enim sunt absque domino.⁸ Sed heredibus quidem datur actio quae competit adversus eos qui ex naufragio vel casu vel incendio substulerunt: in heredes autem ad rem tantum consequendam.

Qui e nave proicit ante tempus, rei a se do- 20.
minium abdicat, fitque inventientis. At si, ut salvam reciperet, proiecit, vindicat ab eo qui cepit. Ignorans enim mentem proicientis et lucrandi gratia accipiens ut fur tenetur in duplum: si vero ut servaret domino cepit, furtum non committit, quemadmodum si arbitratus est simpliciter eiectionem esse.⁹

Qui ex naufragio vel depraedata nave rapit vel 21.
dolo subripit vel damnum infert, intra annum in quadruplum, post annum in simplum tenetur. Competit autem actio pro servo et familia. Poenalis etiam iniuriarum. Locus autem est legi, si tempore et loco naufragii furtum commissum est; teneturque etiam de sicariis.¹⁰

Si ex nave quid temere positum ceciderit et 22.
quempiam laeserit, intentatur actio adversus praefectum navis.¹¹

Qui naufragio vel iactu amissa in littore acci- 23.
pit, ut fur tenetur in duplum tantum.¹²

Qui gubernacula unumve ex ipsis amovet, pro 24.
toto negotio tenetur.¹³

¹ D. XIX, 5, 4 pr. ² Aliud verbum (postea deletum) scriptum prius fuerat. ³ D. eod. 14. § 2.

⁴ D. XLI, 1, 9. § 8. Vide Syn. N, 1, 14. ⁵ D. eod. 44.

⁶ D. eod. 58. ⁷ D. XLI, 7, 7. ⁸ D. XLI, 2, 21.

§ 1. 2. Cfr. Syn. N, 1, 18. Verba postrema fortasse scholium exhibent, quod in textum inrepsit. ⁹ D. XLVII, 2, 43. § 11. ¹⁰ D. XLVII, 9, 1 pr. § 1. 5. et l. 2. 3 pr. § 8. Vide Schol. Basil. ed. Heimb. II p. 25 necnon Syn. A, 41 und Attal. XXXII, 12. ¹¹ D. IX, 3, 6. § 3.

¹² D. XLVII, 9, 3 pr. ¹³ D. eod. 3. § 8.

25. Qui per fraudem vel consulto auxilium naufragantibus navique non praestat, tenetur lege homicidarum.¹
26. Qui rapit vel e naufragio lucratur quam poenam pro damno solvet, eandem itidem in fiscum conferet.²
27. E naufragio rapit, qui dum naufragii metus instat rapit.³
28. Si maior praeda e naufragio intercepta sit, liberi fustibus verberati per triennium in exilium mittuntur vel in opus metalli deportantur, si perfecta aetate sunt; servi autem virgis caesi in metallum deportantur. Sed si quod raptum est haud multi precii sit, liberi servique ut dictum est affecti verberibus dimittuntur. Decet autem ut in caeteris in hoc quoque cum puniuntur et personarum et rei habere rationem, ne gravius neve clementius habeantur quam deceat.⁴
29. Actiones vero heredibus dantur sed haudquamquam in heredes nisi ad rem tantum.⁵
30. Qui proiectum ex naufragio quid accipit ad legato tempore, fur est. si vero per occasionem naufragii rapit, indifferenter fur est, sive ex mari sive ex naufragio sive ex littore rapiat. Idem dicendum si ex nave vel schedia expugnata quis rapiat.⁶
31. Expugnata dicitur navis seu victa depraedetur sive submergatur sive perforetur sive vela rumpantur vel anchorae mari dimoveantur.⁷
32. Sancitum est neminem extraneum colligere res ex naufragio, seu miles seu privatus seu liber seu principis servus. Domini etenim aedificiorum quorum propius contigit naufragium, restituent si quid ex huiusmodi rebus ablatum constabit. Quodsi quis ex illis subripiet, ut fur graviter plectetur. In inquisitionem autem qui rei dicuntur, vel vincti ad magistratus mittentur vel sub cautione quanti aestimabitur delictum. locorum itidem domini cavebunt.⁸
33. Eiectam vi fluctuum in agro meo schediam non recuperabit dominus quousque me de damno quod inde accidere posset tutum reddat.⁹
34. Unicuique impune licet proprium colligere naufragium.¹⁰
35. Si quis ex naufragio aliquid apud quempiam deposuerit negeturque, depositi aget ad duplum. Si heres dolose idem egerit, et in eum actio in duplum competet.¹¹

¹ D. eod. 3 § 8. ² D. eod. 3 § 8. Cfr. Balsam. ad Nomoc. IX, 27. ³ D. eod. 4 pr. ⁴ D. eod. 4. § 1. Videantur: *ζοπαι* 26, 8. ⁵ D. eod. 4. § 2. ⁶ D. eod. 5. Vide Syn. N, 1, 19. Laudatur locus in schol. 1 ad Basil. LX, 20, 3. ⁷ D. eod. 6. ⁸ D. eod. 7. ⁹ D. eod. 8. ¹⁰ D. eod. 12 pr. ¹¹ D. XVI, 3, 1. § 1. Vide schol. e ad Bas. XIII, 2, 1.

Qui ab exercitore quid furatur publice in id quod quadruplum excedat punitur.¹

Non inferantur in fiscum quae ex naufragio ad littus appellunt sed reddantur dominis.²

Probet intra annum exercitor ubi naufragium passus sit ut pro vero admittatur.³

LIBRI TERTII, TITULUS QUINTUS.⁴

De legato usu et confessione navis.⁵

Domo vel nave vendita non videntur singillatim venditi lapides tabulaeque. quare nec de evictione ipsarum in duplum venditor tenetur quasi parte evicta.⁶

Si generaliter navis legetur perque partes totam novavero manente forma, navis debetur legatario.⁷

Legato lignorum ad opus utilium non veniunt naves ex ipsis confectae. Nec si legata navis ad materiam redigatur, nec ipsam nec ligna praestabo.⁸

Si ex parte navis innovetur, manet usus. Quodsi dissolvatur atque ex eadem materia nihil addito reficiatur, extinguitur usus. Idem dicendum de domo.⁹

Si confessus tibi navem eam dissolvero eandemque iisdem tabulis refecero, si quidem animo reficiendi dissolvi, eadem videtur navis debeturque. Quod si animus fuit in alios usus tabulas convertere et poenitens incepti navem refeci, alia videtur nec tibi debetur.¹⁰

LIBER III, TITULUS VI.¹¹

De pecunia traiecitia.

Traiecitia pecunia est quae trans mare vehitur, non quae in loco expenditur, nec quod ex ea emitur, si tum¹² periculo creditoris vehitur.¹³

Si non adsit qui de traiecitia interpellari debet, testatio de eo fit proque petitione est.¹⁴

Ex quo convenit navem navigare periculum creditorem spectat.¹⁵

Pro nautico debito in pignus oppositae fuerunt mihi merces in navi: si non sufficerent, oppositae item quae in aliis navibus essent. Si ante praefinitum tempus periit navis in qua pecunia mea est, non competit mihi ius in caeteras naves quippe extincto principali debito. Si post praefinitum tempus periit, vel si non periit non tamen sufficient merces quae in ea sint vel perierint, tenentur mihi et ea quae

¹ Cod. XI, 2, 3. ² Cod. XI, 6, 1. ³ Cod. eod. 2. Cfr. *ζοπαι* 24, 37. ⁴ sic. ⁵ Graece sic legitur: *περι πλοίου ληγατενομένου η εν χρησει δεδομένου η ομολογουμένου.* ⁶ D. XXI, 2, 36. ⁷ D. XXX, 24. § 4. Vide Syn. A, 1, 146. ⁸ D. XXXII, 88. § 1. 2. ⁹ D. VII, 4, 10. § 7. ¹⁰ D. XLV, 1, 83. § 5 (XLVI, 3, 98). ¹¹ sic. ¹² tamen? ¹³ D. XXII, 2, 1. Cfr. Syn. X, 2, 73. ¹⁴ D. eod. 2. ¹⁵ D. eod. 3.

in caeteris navibus. In traiectionibus autem imminutio pignorum non foeneratorem sed debitorem spectat.¹

5. In traiectionibus absque stipulatione petuntur usurae ex conventionem.²
6. Creditor si per eum stabit quominus praestituto tempore traiectionem accipiat, non habet usurae petitionem.³
7. Qui pecuniam magistro credit nosse debet cui rei praesit, necessariumque esse sumptum ad quod mutuatur. Nam si in decoranda nave absque necessitate expendit, non habebit adversus exercitorem actionem. Si plus credidit, non conveniet exercitorem in totum. Sane si in refectioe navis utiliter expendit, non autem in superfluis ornamentis, tenebitur exercitor.⁴
8. Qui propter edificium⁵ vel apparatus credit, habet praelationem.⁶
9. Si in fabricanda vel armanda vel emenda nave credidi, vel si navem vendidi creditorque sum, habeo praelationem post fiscum.⁷
10. Posterius credens tum praefertur, cum in armamentum navis credit sibi obligatae vel in refectioe vel in victu nautarum vel ut servet obligatas sibi merces vel in solutione ipsa nauli. fortius enim obligat quam precium rerum quae in horreis sunt vel mesinauli.⁸
11. Qui nautico foenore foenerantur si convenerit ut apud eos periculum sit acceperintque pignus, negotio⁹ deperdito si res pignolatae in promptu sint nihil eos iuvant. nihil enim interest ipsine navigaverint vel pecuniam numeratam in navi habuerint nec ne. Tunc enim maiores debentur usurae cum foeneratoris periculo accipiuntur. qui periculum non suscipiunt maiores usuras non possunt exigere.¹⁰
12. Foenus nauticae pecuniae crescit super legitimum modum quamdiu in periculo est. quodsi navis in tuto sit, cessant usurae maiores legitimis.¹¹
13. Creditor periculum navigationis non suscipiens maiores usuras non accipit.¹²
14. Si foenerator nunciaverit periculum esse in navigatione qua convenit solumque¹³, exercitor vero alio pergat et periclitetur vel praeter propriam causam merces deperdat, puta si intulerit aliqua quae emere non debuerit, periculum hoc ad foeneratorem non pertinet.¹⁴

¹ D. eod. 6. ² D. eod. 7. ³ D. eod. 8. ⁴ D. XIV, 1, 7 pr. ⁵ sic. ⁶ D. XLII, 5, 26. ⁷ D. eod. 34.

⁸ D. XX, 4, 5. 6. Verba precium rerum-mesinauli adscripsit ipse Venturi qui addit ut *ὅτι ἐκ κτινομοθίων*. Vide Syn. X, 3, 19. ⁹ navigio? ¹⁰ Forte refertur locus ad l. 1 C. IV, 33, quae perit. ¹¹ Cod. IV, 33, 2.

¹² Cod. eod. 3. Cfr. Syn. X, 2, 75. ¹³ Solumque est pro *καὶ μόνον*. Dumtaxat fuerat scribendum. ¹⁴ Cod. eod. 4.

TITULUS SEPT.¹, LIBRI III.

De piscatoribus piscatione et iure maris.

1. Duos fundos habebam, vendidi sibi alterum pactusque sum ne piscareris. quamvis servitus mari privatis pactionibus non imponatur, tamen si bona fide hoc in venditione pactum est, valet, emtorque et eius in venditione vel in hereditate successores servare coguntur.²
2. Curent magistratus, ne piscatores noctu ignem adhibeant periculumque facessant navibus navigantibusque, qui ex ipsorum lucro³ existiment se portum adventare.⁴
3. Qui longo tempore in flumine publico solus piscatur, recte prohibet caeteros.⁵
4. Qui in mare me prohibet piscari, tenetur actione iniuriarum, quemadmodum qui me prohibet uti loco publico vel rebus meis. illi qui publice conduxit datur legitimus defensor si conducto uti prohibeatur.⁶
5. Consuetudo quamvis sit, tamen est contra leges ut quidam ante aedes suas caeteros piscari prohibeant.⁷
6. Agricultores et piscatores non coguntur proventus suos ad urbes deferre et per se ipsos vendere, sed licet aliis tradere et ad propria munia reverti.⁸
7. Recte molem in mari facit et aedificat in littore qui nulli incommodum adfert.⁹
8. Qui in mare pilam iacit dominus quidem ipsius fit, sed haud licet iacere si usus maris littorisve impeditur.¹⁰
9. Usus ripae fluminis publicus est, et volenti licet adpellere navim et in ripa ponere sarcinas retiaque exsiccare et in fluminibus navigare funemque arboribus in ripa enatis adligare, dominium autem ripae arborumque pertinet ad dominum in cuius agro sunt.¹¹
10. Littus est usque eo quo excurrit maximus fluctus. Idem in palude, nisi tota privati iuris sit.¹² ¹³

¹ sic. ² D. VIII, 4, 13 pr. ³ luce? sed v. supra. ⁴ D. XLVII, 9, 10. ⁵ D. XLIV, 3, 7. ⁶ D. XLVII, 10, 13, § 7. ⁷ D. eod. Cfr. Syn. A, 36, 1. ⁸ D. L, 11, 2. ⁹ D. L, 11, 2. ¹⁰ D. XLIII, 8, 2, § 8. ¹¹ D. eod. 3, § 1. ¹² D. I, 8, 5 pr. ¹³ Hic desinit latina versio Venturi. Nihil in ea ex titulo VII receptum est. Adduntur tamen leges nauticae (tit. VIII), quae satis cognitae sunt neque ea est nostrae versionis praestantia, ut omnino describendae videantur. Admonendi tamen sumus (ut nunc ex novo florentini libri apographo, quod pro me confecit vir doctissimus S. Minocchi, omnino certior fio) Venturi versionem, ideoque eius graecum archetypum, etiam priora illa XVIII capitula continuisse, quae in heimbachiana editione desiderantur. Cum autem ad XVIII^{um} illud desperatum fere caput vir graecae linguae certe non imperitus pervenisset, nihil melius se facere posse putavit, quam ut ipsa graeca describeret, omni versione praetermissa. Pro *χορηγίας* legitur ibid. *χορηγίας* atque pro *κατὰ θερίων καταθήριον*. In ipsa lege Rhodia XXIX dumtaxat priore capita inveniuntur.

BASILICORUM FRAGMENTA DEPERDITA

ex operibus DEMETRII CHOMATENI, iuris commentariis editis compluribus, libris manuscriptis restituta.¹

* II, 3, 2. Τὸ ἦττον ἐπὶ τῶν ἀσαφῶν ἐπιλεγόμεθα. Ἦττον δὲ φασιν οἱ ἐρμηνευταὶ τὸ κουφότερον.² (Dem. Chom. 358.)

* II, 3, 40. [schol. Θεματίσας δὲ τις τῶν παλαιῶν ἔξωθεν τοῦ τοιοῦτου κεφαλαίου οὕτω φησὶν·] Ἐὰν ὑπόσχωμαι τὸ τῇ δούλῃ μου κνοφορούμενον, τότε ἀπαιτοῦμαι αὐτὸ ὅταν καὶ γεννηθῇ, οὐ μὴν δὲ πρὸ τοῦ τοκετοῦ· τοῦτο γὰρ ἡ φύσις τῶν πραγμάτων οὐκ ἀπαιτεῖ. (Dem. Chom. 362.)

* IV, 1, 9. [schol.: ζῆτι καὶ τὸν ἔξωθεν τοῦ τοιοῦτου κεφαλαίου παλαιὸν λέγοντα·] Ὁ μονάσας ἀζημίως λύει ἢν ἐποίησε μνηστείαν, εἰ δὲ γαμήσας ἐμόνασεν, ὑπόκειται τῷ ἀπὸ τελευτῆς κάσφ. (Dem. Chom. 81.)

* XV, 4, 1—3. Οὐ κατέχεται ἡ γυνὴ ἐκ τῶν τοῦ ἀνδρὸς συναλλαγμάτων κἄν ἐγγυήσῃται αὐτὸν ὡς ἐκ τοῦ βελιανείου δόγματος βοηθουμένη καὶ οὐδὲ δημευομένου τοῦ ἀνδρὸς συνυπάγονται τῇ δημεύσει τὰ πράγματα τῆς γυναικὸς οὐδὲ τὰ ἐξώπροικα ὑπόκεινται ταῖς τοῦ ἀνδρὸς λειτουργίαις. (Dem. Chom. 314.)

XVI, 1, 7. Ὁ τοῦ ἐδάφους οἰκήματος ἔχων τὴν χρῆσιν, οἰαδήποτε κέρδη ἐστὶ τῶν οἰκημάτων, αὐτὸς ἔχει. (Syn. X, 4, 2.)

XVI, 1, 44. Καινὴν ἀμφιάσιον βαλεῖν τοῖς ἀναμφιάστοις τοίχοις ὁ τὴν χρῆσιν ἔχων οὐ δύναται, κἄν κρείττονα τὴν αἰρεσίαν τοῦ δεσπότου ποιῇ. (Epitome VI, 34.)

XVIII, 5, 3 th. 7. Ἐὰν ἐλευθεριάζων δοῦλος δικάσῃται παρὰ αἰρετῶ δικαστῇ ἢ ἐμπρόκτω, οὔτε περὶ τῶν ψηφισθέντων οὔτε περὶ τῆς ποινῆς δίδεται περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγή· ἀρμόζει δὲ ἐπὶ τοῖς διαποντίοις χρήμασιν. (Epitome IX, 31.)

* XIX, 1, 15 [ῥητῶς]. Ὅπερ ἐπώλησα οὐ γίνεται τοῦ λαβόντος, εἰ μὴ δοθῇ τὸ τίμημα ἢ ἱκανοδοσία ἢ ἄνευ ἱκανοδοσίας καταπιστεύσω τῷ ἀγοραστῇ. (Dem. Chom. 300.)

Quod minus est in ambiguis sequimur. Minus dicunt interpretes id quod est levius. (fr. 9. D. 4, 17.)

[Illustrans quidam veterum extrinsecus hoc capitulum sit ait]: Si promisero id quod ex ancilla mea nasciturum est, tunc id a me petitur, cum natum fuerit, non vero ante natum. id enim rerum natura non vult. (ad fr. 39 ib.)

[Quaere et extra hoc capitulum veterem dicentem]: Qui monachus fit impune solvit quae inierat sponsalia; si quis autem post matrimonium fit monachus, perinde habetur atque si mortuus fuerit.

Non tenetur mulier ex viri contractibus, quamvis pro eo fideiusserit ope senatusconsulti velleiani, neque publicato viri patrimonio in publicationem devolvuntur res uxoris neque bona paraphernalia subiacent viri muneribus.

Qui soli aedium usumfructum habet, quaecunque lucra aedium sunt, ipse habet.

(fr. 7. § 1. D. VII, 1.)

Novum tectorium imponere parietibus qui rudes fuissent usufructuarius non potest, tametsi meliorem causam domini facturus sit. (fr. 44. D. VII, 1.)

Si servus, qui se pro libero gerit, apud compromissarium vel ordinarium iudicem litigaverit, nec de iudicato nec de poena datur de peculio actio, competit autem in traiecticia pecunia.

(fr. 3. § 8. D. XV, 1.)

[ut in textu.] Quod vendidi non id fit accipientis, nisi datum sit pretium aut satis datum sit aut sine satisfactione fidem emptoris sim secutus.

(fr. 19. D. XVIII, 1.)

¹ Partim iam collegerat C. E. Zachariaeus a Lingenthal *Beiträge zur Kritik und Restitution der Basiliken* p. 17 sq. Quae ipse collegi asterisco notavi. ² In Bas. editis haec hodie solum leguntur: Ἐπὶ τῶν ἀσαφῶν τὸ ἦττον ἐπιλεγόμεθα.

* XIX, 1, 22 (ρήτῳ). Ὁ ἐξ οἰουδήποτε ἀγοράζων νομίζων αὐτὸν δεσπότην καλῆ πίστει ἀγοράζει· οὐ μὴν ὁ ἀγοράζων παρὰ ἀνήβου χωρὶς αὐθεντείας τοῦ ἐπιτρόπου ἢ ἐν εἰδήσει σὺν αὐθεντεία τοῦ πλαστοῦ ἐπιτρόπου. (Dem. Chom. 304.)

XIX, 1, 34 (32) th. 3. Ἐὰν ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἀγοραστής γινώσκωσι κλοπιμαῖον τὸ πιπρασκόμενον, οὐδέτερος ἀγωγὴν ἔχει· ἀλλήλους γὰρ ἀπατῶσιν· εἰ δὲ μόνος ὁ ἀγοραστής οἶδεν, οὐκ ἔχει κατὰ τοῦ πρῶτου ἀγωγὴν, εἰ μὴ δίδεται αὐτῷ τὸ πρᾶγμα, οὔτε ὁ πρῶτος κατὰ τοῦ ἀγοραστοῦ, εἰ μὴ ἐκὼν παράσχη ὅπερ συνεφώνησεν· εἰ δὲ μόνος ὁ πρῶτος οἶδεν, ἐνέχεται· ἀναγκάζει γὰρ ὁ πρῶτος τὸν ἀγοραστὴν καταβλεῖν αὐτῷ τὸ τίμημα, λέγων αὐτῷ, εἰ καὶ φούριτιβον ἴγρουν κληψιμαῖον ἐστίν, οὐδὲν πρὸς σέ, ἐμοῦ τῆ ἐκνικήσει ὑποκειμένου· καὶ ἐντεῦθεν ὁ ἀγοραστής ζητεῖ τὸ πρᾶγμα. (Proch. auct. Parat. 22, 5.)

* ib. 39 (paragraphe: ταῦτα τὸ λιθ' διαλαμβάνει κεφάλαιον τοῦ α' τίτλου τοῦ ιδ' βιβλίου τῶν βασιλικῶν, οὗ ἡ παραγραφὴ ἐρμηνεύουσα τὴν ὑπεξαίρησιν τῶν ρητῶς ἐπιτετραμμένων οὕτω φησὶν). Ἐὰν ὁ ἄρχων ἔχη τι πατρῶον ἐν τῇ χώρᾳ ἣ ἄρχει, ἐπιτέτραπται ἀγοράζειν αὐτὸ φθάσαν ποτὲ πρὸς ἕτερον διαπραθῆναι ἢ μέλλον. (Dem. Chom. 312.)

XIX, 1, 45 (43). Ἐὰν ἐν ἀγνοίᾳ τις ἐσθῆτα παλαιὰν ἀντὶ νέας ἀγοράσῃ, εἰ μὲν τοῦ πρῶτου γινώσκοντος, εἰς τὸ διαφέρον πᾶν κινεῖ· εἰ δ' ἀγνοῦντος, ἐπὶ μόνῳ τῷ πράγματι ἐνάγεται· εἰ δ' ἀγνοῶν χρυσόχαλκον ἀντὶ χρυσοῦ πωλήσῃ, ἐνάγεται ἐπὶ τῷ δοῦναι τὸν χρυσόν.

(Proch. auct. Par. 22, 25.)

* ib. 50. Ὁ πρῶτος κατὰ τοῦ ἀγοραστοῦ τὴν περὶ τοῦ τιμήματος ἀγωγὴν κινεῖ. Τὴν γὰρ περὶ πράγματος ἀγωγὴν μετὰ τὴν τοῦ πράγματος παράδοσιν ἔχειν οὐ δύναται. (Dem. Chom. 301.)

XIX, 1, 57 (55). Ἐὰν πραθῆ ἤδη οἶκος κανθίς ὅλος ἀγνοῦντος τοῦ πρῶτου καὶ τοῦ ἀγοραστοῦ, οὐκ ἐρρωταί ἢ πρᾶσις καὶ τὸ τίμημα ἀναλαμβάνεται· εἰ δὲ τὸ πλεόν ἐκαύθη μέρος, οὐκ ἀναγκάζεται πληρῶσαι τὴν ἀγορασίαν ὁ ἀγοραστής, ἀλλὰ καὶ τὸ δοθὲν ἀναλαμβάνει· εἰ δὲ τὸ ἥμισυ ἢ ἥττον ἐκαύθη, ἀναγκάζεται μὲν ὁ ἀγοραστής πληρῶσαι τὸ συνάλλαγμα, τὸ δὲ τίμημα πρὸς ἀναλογίαν μειοῦται διακρίσει τοῦ δικαστοῦ. εἰ δὲ γινώσκει τὴν καῦσιν ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἀγοραστής ἀγνοεῖ, εἰ μὲν ὅλος ὁ οἶκος ἐκαύθη, ἀνίσχυρος ἢ πρᾶσις· εἰ δὲ σώζεται ὅσονδήποτε μέρος, συνίσταται ἢ πρᾶσις καὶ δίδωσιν

(ut in textu.) Qui a quocumque emerit putans eum dominum esse bona fide emit, non vero qui emit a pupillo sine tutoris auctoritate vel socius cum auctoritate falsi tutores. (fr. 27. D. XVIII, 1.)

Si venditor et emtor sciant furtivum esse quod venit, neuter actionem habet: invicem enim se decipiunt. Si solus emtor scit, non habet actionem adversus venditorem, nisi praestetur ei res, nec venditor adversus emtorem, nisi ultro quod convenit praestiterit. Quodsi solus venditor scit, tenetur. Compellit enim venditor emtorem solvere sibi pretium, dum ait: licet furtivum sit, nihil tua interest cum ego evictioni obnoxius sim; et inde emtor rem consequitur. (fr. 34. § 3. D. XVIII, 1.)

(id persequitur XXXIX capitulum tituli primi libri XIX Basilicorum, cuius paragraphe explicans exceptionem eorum, quibus specialiter est concessum sic ait:) Si magistratus habeat rem paternam in regione, ubi imperium gerit, permittitur eam emere, cum futurum sit ut alteri distrahatur.

(paragr. ad fr. 46. D. XVIII, 1 v^{is} nisi specialiter.)

Si quis ignorans vestimenta interpola pro novis emerit, si quidem venditore sciente, de omni quod interest agit: sin ignorante, solius rei nomine convenitur. Sin ignorans aurichalcum pro auro vendiderit, convenitur ut aurum praestet.

(fr. 45. D. XVIII, 1.)

Venditor contra emptorem agit ex vendito; actionem enim in rem post rei traditionem habere non potest. (c. 1. C. IV, 49.)

Si domus venierit iam omnino combusta ignorante venditore et emtore, venditio non valet pretiumque recipitur. Sin amplior pars combusta sit, non compellitur perficere emtionem emtor sed et recipit quod datum est. Sin vero dimidia vel minor pars combusta sit, cogitur quidem emtor contractum adimplere, pretium autem pro rata minuitur aestimatione iudicis. Sin venditor incendium novit et emtor ignorat, si quidem tota domus combusta est, venditio irrita est: si vero superest quantacunque pars, venditio consistit et praestat venditor emtori quod interest. Si venditor ignorabat, emtor autem sciebat, valet venditio et com-

ὁ πρᾶτης τῷ ἀγοραστῇ τὸ διαφέρειν. εἰ δ' ὁ μὲν πρᾶτης ἡγνόει, ὁ δ' ἀγοραστής οἶδεν, ἔρρωται ἢ πρᾶσις καὶ ἀναγκάζεται ὁ ἀγοραστής δοῦναι ὅλον τὸ τίμημα. εἰ δ' οἱ δύο γινώσκουσιν ὅλον ἢ ἐκ μέρους καυθῆναι τὸν οἶκον, ἀνίσχυρος ὁ πρᾶσις ὡς ἐκατέρου δόλον πλημμελήσαντος, ὅτι ὁ δόλος ἐμποδίζει τῇ συστάσει τῶν καλῶν πίστει συναλλαγμάτων. (Proch. auct. Par. 22, 16.)

XIX, 1, 58 (56). *Εἰ δὲ ἀγρὸς προαθῆ τῶν δένδρων αὐτοῦ καυθέντων ἢ ἐξ ἀνέμου ἀποσποσασθέντων δι' αὐτὸν ἀγρὸς ἡγοράσθη, ἀνίσχυρος ἢ πρᾶσις εἴτε ἦδει εἴτε ἡγνόει ὁ πρᾶτης· εἰ δ' ὁ ἀγοραστής ἦδει ἢ ἡγνόει ἢ ἐκάτερος, τὰ περιτοῦ οἴκου προλεχθέντα κρατεῖ.* (Proch. auct. Par. 22, 20.)

XIX, 1 (96). *Ἐάν τις πιπράσκων ἢ ἄλλως ἐκποιῶν πρᾶγμα συμφωνήσῃ, ἵνα μὴ ἐξῆ τῷ ἀγοραστῇ τάφρον οἰκοδομήσῃ ἐν τῷ τόπῳ ἢ ἄλλα ποιῆν θείον δικαίον, τοῦτο τὸ συμφώνον ἔρρωται. ἔξῃσι γὰρ ἐκάστῳ παραιτεῖσθαι γείτονα ὃν οὐ βούλεται ἔχειν διὰ ἰδικοῦ συμφώνου.*

(Proch. auct. Par. 22, 21.)

* XIX, 6, 15. *Ἡ πρᾶσις ἐκ τοῦ μὴ καταβλήθῆναι τὸ τίμημα οὐκ ἀνατρέπεται, εἰ μὴ ἄρα ἐξ ἀρχῆς κατὰ δωρεὰν ἐγένετο καὶ ἡ τῆς ἀγορασίας πίστις ἐπὶ τῆς πράσεως χωρὶς ποσότητος οὐδεμία ἐστίν· ἐκ δὲ τοῦ ἀρέσαντος τιμήματος μὴ ἀριθμηθέντος ἀλλὰ μόνης τῆς νομῆς αὐτῆ παραδοθείσης, τὸ τοιοῦτον συνάλλαγμα οὐκ ἐστὶν ἄκυρον οὐδὲ διὰ τοῦτο ὁ ἀγοράσας κακῶς νέμεται, ὅτι μὴ κατεβλήθη ἢ ποσότης ἦν δοθῆναι συμφωνηθῆ.*¹

(Dem. Chom. 300.)

* XIX, 8, 11. *Ἐν τῷ περὶ νομῆς δικαστηρίῳ διδοῦς ὁ πρᾶτης τὸ διπλοῦν οὐδὲν ἀπαιτεῖται προφάσει τῶν ἄλλων τῶν ἐξ ἔθους τῇ πράσει συμφωνουμένων καὶ εἰ πωλήσω σοι ἐφ' ᾧ μῆτε ἐμὲ μῆτε τὸν κληρονόμον μου ἢ τὰ φερόμενα εἰς ἐμὲ πρόσωπα ἐμποδίσαι σοι ἔχειν, καὶ ἄλλος ἐκνικήσει τὸ πρᾶθῆν, οὐκ ἐνέχομαι τῇ ἀγωγῇ περὶ τῆς μελλούσης ζημίας οὔτε τῇ ἀγωγῇ τῇ τὸ πρᾶγμα ἀπαιτούσῃ εἰς τὸ διαφέρειν, ἀλλ' εἰς τὴν ἀνάδοσιν τοῦ τιμήματος, εἰ μὴ ἄρα συμφωνήσῃ μηδὲν παρασχῆν ἐκνικουμένου τοῦ πράγματος ἐν ἀγνοίᾳ του πιπράσκειν ἀλλότριον. Ὅ γὰρ εἰδὼς καὶ τοῦ συμφώνου ὄντος ἐνέχεται τῇ ἀγωγῇ τῇ ἀπαιτούσῃ τὸ πρᾶγμα, οὐ μὴν ἀγνοήσας. ἐνδέχεται γὰρ τὸν πρᾶτην κερδάνει τὸ τίμημα καὶ τὸν ἀγοραστήν μὴ σχεῖν τὸ πρᾶγμα καὶ ἐπὶ ἀλείας καὶ θήρας· κἂν γὰρ μηδὲν κρατηθῇ, δίδωσιν ὁ ἀγοραστής τὸ τίμημα.* (Dem. Chom. c. 303.)

pellitur emtor omne pretium solvere. Si ambo norunt totam vel ex parte combustam esse domum, irrita est venditio quippe dolo ab utroque admissa, quia dolus impedit quominus bonae fidei contractus consistant. (fr. 57. D. XVIII, 1.)

Si ager venditus sit arboribus eius igne absumptis vel vento deiectis propter quas ager emtus erat, venditio irrita est, sive scierit sive ignoraverit venditor. Quodsi emtor scierit vel ignoraverit, aut uterque, quae de aedibus supra dicta sunt obtinent. (fr. 58 [56]. D. XVIII, 1.)

Si quis dum vendit vel aliter rem alienat paciscatur, ne liceat emtori monumentum exstruere in eo loco vel alia quaedam facere divini iuris, tale pactum valet. Licet enim cuique recusare vicinum, quem non vult habere, per specialem conventionem. (c. 9. C. IV, 54.)

Emptio ex eo quod pretium non fuerit solutum non resolvitur, nisi ab initio per donationem facta sit et emptionis fides in venditione sine quantitate nulla est; quod si ex pretio convento nihil fuerit solutum, sed possessio tantum ei data, huiusmodi contractus non est inutilis neque idcirco qui emit male possidet, quod non est soluta summa, quae ut daretur convenit.

In iudicio de possessione a venditore qui duplum det nihil petitur praetextu ceterorum quae in venditione convenire solent et si vendidero tibi ea lege, ut neque ego neque heres meus seu venientes a me personae impedimento tibi sint quominus habeas et alter rem venditam evinceat, non teneor actione de futuro damno neque actione empti in id quod interest, sed (solum) ad pretium restituendum, nisi forte pactus fuero me nihil praestitutum propter rem evictam, cum tamen nescirem me rem alienam vendere. Nam qui scivit (rem esse alienam), quamvis id convenerit, tenetur ex empto actione; non vero si ignoravit. Fit enim ut venditor pretium lucrifaciat et emptor rem non habeat etiam in (emptione) iactus retium aut indaginis. Quamvis enim nihil captum sit, emptor pretium solvit.

(fr. 15. § 18. D. XIX, 1.)

¹ Errata videtur loci indicatio.

* XIX, 8, 27. Καὶ ἡ τούτου παραγραφή¹ τουτέστιν ἐπὶ τῷ παραδοῦναι μόνον τὸ πραθὲν καὶ μὴ εὐθύνεσθαι ἐν τῇ ἐκμικήσει. (Dem. Chom. 303.)

XIX, 8, 52, νβ'. Ἐὰν διατετιμημένον πράγμα εἰς προῖκα δοθῇ καὶ εὐρεθῇ ὑποκείμενον, ἐκδικεῖται καὶ ὁ δεδωκὼς ἐλευθεροῖ αὐτὸ ἀπὸ τῆς ὑποθήκης.

(Epiit. ad Proch. mut. in Bodl. 3399. VIII, 98.)

* ib. 73 sq. Ἐξεστι δὲ κατὰ νόμους καὶ πιπράσκων τινὰ τὸ διαφέρειν αὐτῷ ἐκ τῶν ἐπικοινωνῶν ὡςπερ οὐκ ἔχουσιν αἱ τοιαῦται πράξεις ἀνατροπὴν ὡς καλῇ πίστει γεγονυῖαι καὶ εἰς μερίδα τοῦ πιπράσκοντος πίπτουσαι. οὕτως οὐδὲ τοῦ μερισμοῦ προβαίνοντος ὕστερον λαχεῖν ἑτέραν τοῦτον μερίδα χρεῶν ἢ ἐκείνην ἢν πέπρακεν. εἰ δὲ καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν πραθέντων ἀρμόζει μέρος τοῖς λοιποῖς ἀδελφοῖς, ἔξεστι τούτοις αὐτὸ ἐκδικεῖν ὡς βι. ιθ' τί ἢ κεφ. ογ' κεφ. οδ' κεφ. οε' κεφ. ος' ἐν οἷς φησὶν· οὐ δύναται ὁ κοινωνὸς τὸ κοινὸν πράγμα μονομερῶς ἐκποιεῖν· ἐὰν δὲ ἐκποίησῃ ὁ ἕτερος κοινωνὸς τὸ ἴδιον μονομερῶς ἐκδικεῖ, οὐ μὴν καὶ τὸ τοῦ πεπρακτότος κἄν στρατιώτης εἴη. (Dem. Chom. 427. cf. Suppl. Bas. 83.)

XIX, 10, 38 (34). Οὐ μόνον ἀπὸ πέθων καὶ αἰτίων ἀναστρέφεται τὰ ὑποζύγια, ἀλλὰ καὶ ὅτε τὸ ἐπαγγελθέν ὁ πράτης ἐπρεύσατο διὰ τὴν πράσιν. (De action. p. 65.)

XIX, 10, 43. Ἐσθότε καὶ τῆς μειούσης τὸ τίμημα ἀγωγῆς κινουμένης ὁ δοῦλος ἀποδίδεται, ἐνθα μὴ συμφέρει τῷ ἀγοραστῇ ἔχειν αὐτὸν ἴσως μαινόμενον ἢ σεληνιαζόμενον. (De action. p. 65.)

* XIX, 15, 6. Ἐπειδὴ αὐτὸς ὀνόματι ἰδίῳ καὶ τὴν ἀγορασίαν πεποιήκε καὶ τὸ τίμημα κατεβάλλετο καὶ οὐχ ὅπως οὐδὲ εἰκονικῶς τὸ τῆς πρώτης αὐτοῦ γυναικὸς ὄνομα ἐτέθη· καὶ τοῦτο γὰρ ἀνίσχυρον, ἀλλ' ὅτι καὶ μετὰ θάνατον ἐκείνης ἡ ἀγορασία τῶν τοιούτων ἀμπελώνων προβέβηκεν, ὡς τὸ ε' κεφ. τοῦ ιε' τί. τοῦ ιθ' βι. φησὶν. (Dem. Chom. 234.)

* XXVIII, 4. Additur schol. Eustathii ad. Nov. 22 (ἐρμηνεύων τὰ τῆς νεαρῆς ταύτης καὶ ταῦτα προστίθησιν). Εἰ καὶ γέγραπται ἐπὶ τούτοις τὸν δευτερογαμήσαντα μὴ κληρονομεῖν, ἀλλὰ τοὺς ἀδελφοὺς ὅπως ὁ πατὴρ ἕως ζῆ τὴν χρῆσιν ἔχη καὶ ὅτε ἀποθάνῃ, τότε λαμβάνουσι τὰ πράγματα οἱ κληρονομήσαντες ἀδελφοί. εἰ γὰρ ζῶντος τοῦ κυρίου τῶν πραγμάτων, τοῖς κληρονόμοις αὐτοῦ αὐτίκα ἡ χρῆσις δοθήσεται. οὐκ ἔχει οὖν τοῦτο, ὥστε τόπον ποιεῖν ἢ νεαρὰ οὐ μέντοι καὶ τὰ πράγματα δίδωσιν αὐτίκα. (Dem. Chom. 159.)

¹ Fragmentum ἐν μέρει exhibet Chomat. Integrum ex palimpsesto ambrosiano exhibuimus.

Et eius paragraphe: hoc est (tenetur) solum ut rem tradat et non ut de evictione respondeat.

(ad fr. 30. § 1. D. XIX, 1.)

Si res aestimata in dotem data sit et deprehensa sit obligata, luitur et qui dedit eam liberat a pignore.

(fr. 52. § 1. D. XIX, 1.)

Licet per leges ut quis vendat partem quae ei in re communi competit neque revocantur eiusmodi venditiones utpote quae bona fide sint factae et ad partem venditores referantur. ita neque divisione procedente deinceps alteram hunc partem sortiri debere atque illam quam vendidit. si vero ex rebus ipsis venditis pars ceteris fratribus competit, licet his eam vindicare, ut lib. XIX ti. 8 cap. 73 cap. 74 cap. 75 cap. 76, in quibus dicit (textus): non potest socius rem communem separatim alienare; si alienaverit, alter socius partem suam separatim vindicat, non vero etiam partem vendentis, quamvis miles sit. (c. 1 et sq. Cod. IV, 52.)

Non tantum ob morbos vitiave redhibentur iumenta, verum etiam si promissum venditor mentitus sit propter venditionem.

(fr. 38. § 10. D. XXI, 1.)

Aliquando etiam si quanti minoris agatur mancipium redhibetur, cum non expedit emtori id habere, forte furiosum vel lunaticum. (fr. 43. § 6. D. XXI, 1.)

Postquam ipse nomine proprio et emptionem fecit et pretium solvit et ne dicis quidem causa prioris suae uxoris nomen adpositum est (et hoc enim est inutile) sed et post illius mortem emptio eiusmodi vinearum processit, ut cap. 6 tit. 15 libri XIX ait.

Interpretans verba huius Novellae [XXII Eustathius] etiam haec addidit: Etsi scriptum est in his eum non succedere, qui secundas inierit nuptias, sed fratres, tamen pater donec vivit usumfructum habet et cum mortuus fuerit tunc res accipiunt fratres heredes. Nam si vivo rerum domino [moriatur pater], statim ususfructus heredibus eius dabitur. non habet igitur hoc, ut locum habeat Novella; immo et res dat statim.

* [Symbathii schol.] *Καὶ ὁ Συμβάτιος οὕτω περὶ τῆς νεαρᾶς ταύτης φησὶ· Τὰ ὁπωσοῦν περιποίηθ' ἔντα τοῖς ὑπεξουσίαις εἴτε ἐκ μητρῴας διαθήκης εἴτε καθ' ἕτερον τρόπον τὴν χρῆσιν ἔχτωσαν καὶ δευτερογαμοῦντες οἱ τούτων πατέρες, ὑπεξηρημένων κανοστρεσιῶν καὶ ὡσανεὶ κανοστρεσιῶν πεκουλίων.* (ib. 158.)

* Paragraphe [*Καὶ ἡ ἔξωθεν τοῦ κεφαλαίου τούτου παραγραφῆ*]. *Οἱ ἀπὸ πρώτου καὶ δευτέρου γάμου τεχθέντες παῖδες τὸν μὲν κοινὸν γονεῖα ἀδιάθετον τελευτῶντα κληρονομοῦσιν, ἕκαστος δὲ αὐτῶν τὰ ἐκ τοῦ κάσου τῆς προικὸς περιγενόμενα κέρδη τῷ ἰδίῳ γονεὶ καθ' ἑξαιρέτην λήφεται κἂν μὴ τρίτοις γάμοις οἱ δεύτεροι ἐνυβρίσθησαν παῖδες. Ὅσα δὲ ἕτερα μετὰ τὴν προικὰ περιήλθεσαν πράγματα ἢ τὴν προγαμιαίαν δωρεάν κατὰ πρεσβείον ἢ ἐνστασιν ἢ ληγάτον ἐκ τῆς δευτέρας συναφείας εἰς τὸ δευτερογαμῆσαν πρόσωπον, ταῦτα κοινῶς ἀναδέχονται οἱ ἀπὸ προτέρου καὶ δευτέρου γάμου παῖδες τοῦ κοινοῦ γονεῖος τρίτῳ μὴ ὁμιλήσαντος γάμῳ. Φησὶ καὶ ὁ Θαλελαῖος ἐν μέρει ταῦτα· Ὡς περ τοῦ ἀνδρὸς προτελευτῶντος ἢ γυνῆ δευτέρῳ ἀνδρὶ συναφθεῖσα φυλάττει τοῖς ἐξ ἐκείνου παισὶν ὅσα εἰς αὐτὴν ἐκ τῆς ἐκείνου περιουσίας περιήλθον, οὕτω καὶ ὁ ἀνὴρ προαποθανούσης, τῆς πρώτης αὐτοῦ γυναικὸς φυλάττειν ὀφείλει τοῖς ἐξ αὐτῆς παισὶ πάντα τὰ εἰς αὐτὸν περιελθόντων ἐκ τῶν αὐτῆς πραγμάτων.* (Dem. Chom. 182.)

* XXVIII, 7, 4. (nota Theodori: *ζήτει καὶ τὸν Θεόδωρον ἔξωθεν λέγοντα*). *Αὔσεις τοῦ γάμου ἀτιμώρητοί εἰσιν· τὸ μὴ δύνασθαι τὸν ἄνδρα μεγῆναι τῇ γυναικί, τὸ αἰχμαλωτισθῆναι, τὸ μονῆσαι, ἐφ' ὧν θεμάτων τὰ εἰρημένα ἤδη κρατεῖ.*

* (Aliud scholion: *Ἔστι δὲ καὶ ἕτερος παλαιὸς λέγων*). *Ὁ διὰ τὸν μονήρη βίον λύων τὸν γάμον ὑπόκειται τοῖς ἀπὸ τελευτῆς κάσαις.*

(Dem. Chom. 88.)

* XXVIII, 14, 1. *Εἰ πλειόνων ὄντων παίδων τελευτήσειεν εἷς, εἰ μὲν ἔχει παῖδας, ἐπ' ἐκείνους φέρεσθαι τὸν κληρὸν τοῦτον. εἰ δὲ οὐκ ἔχει παῖδες, μὴ πάντως εἰς τοὺς ἀδελφούς τὸ πᾶν ἔρχεσθαι, ἀλλ' ὅσον τὸ ἐκ τοῦ συμφώνου τοῦ ἐξ ἀπαιδίας ἐγένετο τῷ γεγεννηκότι τοῦτο αὐτὸν κερδαίνειν. Τὸ λοιπὸν δὲ συγχωρεῖν ἔρχεσθαι ἐπὶ τοὺς τοῦ παιδὸς διαδόχους, εἴτε ἀδελφοὶ καθεστήκοιεν, εἴτε ἑξωτικοὶ τυχόν.*

(Dem. Chom. 208.)

* schol.: *Ἐὰν ὁ πατὴρ ἢ ἡ μήτηρ ἐκποιήσονται τι ἔχων παῖδα καὶ τελευτήσῃ, εἰ μὲν ἄνηβος εἴη ὁ παῖς, ἔχει λ' χρόνους μετὰ τὴν ἡβην, ἢ γοῦν*

Et Symbathius sic de hac novella loquitur: Eorum quae quomodocumque perveniant ad filiosfamilias sive ex maternis tabulis sive alio modo usumfructum habeant ipsorum patres quamvis ad secundas transierint nuptias, exceptis peculiis castrensibus et quasi castrensibus.

Et adiecta huic capitulo paragraphe: Liberi nati ex primis et secundis nuptiis communi genitori qui intestatus decedat succedunt, singuli vero lucra quae dotis causa suo genitori pervenerunt praecipient, quamvis liberi ex secundis nuptiis procreati non sint tertiarum nuptiarum iniuriam passi. Quaecumque autem post dotem obvenerunt vel propter nuptias donationem per legatum vel institutionem vel fideicommissum ex secundis nuptiis ad eam personam, quae ad secundas migravit nuptias, haec communiter accipient liberi a communi genitore, qui ad tertias non processerit nuptias, primis secundisque geniti nuptiis. Ait etiam Thalelaeus in parte haec: Sicuti viri praemortui uxor secundo viro coniuncta liberis ex illo natis omnia servat, quae ex eius substantia proveniunt, ita et vir, eius priore uxore defuncta, liberis ex ea susceptis omnia servare debet quae ad se ex eius rebus obvenerunt.

(Quaere et Theodorum, qui extrinsecus ait): Nuptiarum solutiones impune fiunt, cum non possit vir coire cum uxore, vel si ab hostibus capiatur monachusve fiat, in quibus casibus quae diximus optineat.

Si pluribus liberis extantibus unus moriatur, si quidem filios habet, ad hos hereditas defertur. quod si filios non habeat, non omnino ad fratres universa eius bona deferuntur, sed quantum ex pacto si sine liberis decesserit servatum est coniugi, id is lucrari debet. Ceterum conceditur ad filii successores pervenire, sive fratres sint, sive forte extranei.

Si pater vel mater filium habens aliquid alienaverit et decesserit, si quidem impubes filius fuerit, habet (ad vindicandum) triginta annos post puber-